

Η ΣΙΝΑΙ·ΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ*

Υ Π Ο

Ἱερομ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΝΤΙΓΚΜΠΑΣΑΝΗ, Σιναΐτου

Μ Ε Ρ Ο Σ Δ Ε Υ Τ Ε Ρ Ο Ν

ΙΙ. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ.

Συγκρότησις βιβλιοθήκης με την σημερινήν έννοιαν, δέν είναι δυνατόν νά καθορισθῆ με σαφήνειαν διά τās μοναστηριακάς βιβλιοθήκας¹ και ιδιαιτέρως διά τήν Σιναΐτικην τοιαύτην. Διότι, ἀφ' ένός μεν οί εκάστοτε Ἱγούμενοι και Ἀρχιεπίσκοποι τοῦ Σινᾶ εἶχον νά ἀντιμετωπίσουν ποικίλα προβλήματα, σχέσιν έχοντα με αὐτήν ἀκόμη τήν ὑπαρξιν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς και Ἀρχιεπισκοπῆς Σινᾶ, ἀφ' ἐτέρου δέ, ἡ συγκέντρωσις βιβλίων —χειρογράφων ἢ έντύπων— ἦτο ἔργον δύσκολον διά τοὺς Σιναΐτας. Ἐντούτοις, δμως, εἰς τήν μακράιωνα ἱστορίαν τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ συναντῶμεν πολλὰς προσπάθειας Σιναΐτῶν πατέρων διά τήν συγκέντρωσιν δωρεῶν, τὰς ὁποίας ἔφερον εἰς τήν ἐν Ὁρει Σινᾶ «μετάνοιάν» των. Συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀργανωμένου κοινοβιακοῦ, μοναχικοῦ βίου, αἱ διάφοροι δωρεαὶ ἐτοποθετοῦντο εἰς κοινὸν χῶρον και διά κοινήν χρῆσιν.

Ποῦ ἐτοποθετοῦντο αἱ δωρεαὶ αὐταί;

Κατὰ παλαιὰν χριστιανικὴν παράδοσιν, αἱ δωρεαὶ ἐτοποθετοῦντο εἰς τὸν Ἱερὸν Ναόν. Καὶ ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο διά Μονήν, ἐτοποθετοῦντο εἰς τὸν πρῶτον ἢ κεντρικὸν Ἱερὸν Ναόν, ὁ ὁποῖος και «Καθολικὸν»² ὀνομάζετο. Οὕτως, εἰς τὸ «Καθολικὸν» τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ θὰ πρέπει νά ἐτοποθετήθησαν αἱ πρῶται δωρεαὶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς, βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, Ἰοϋστινιανοῦ τοῦ Α' (527-565 μ.Χ.), καθὼς και τῶν λοιπῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, τῶν Πατριαρχῶν, Ἐπισκόπων και λοιπῶν δωρητῶν και εὐεργετῶν αὐτῆς. Αἱ εἰκόνες και τὰ βιβλία, εἴτε αὐτὰ εἶχον λατρευτικὸν και λειτουργικὸν χαρακτῆρα, εἴτε ὄχι, ὅλα εἰς τὸ «Καθολικὸν» ἐτοποθετοῦντο.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 583 τοῦ προηγούμενου τεύχους.

1. Κατὰ τὸν Κ. Α. Μανάφην: «... αἱ Βυζαντιναὶ βιβλιοθήκαι δύνανται νά διακριθοῦν εἰς τέσσαρας κατηγορίας: Τὰς αὐτοκρατορικάς, τήν πατριαρχικὴν, τὰς μοναστηριακάς και τὰς ἰδιωτικάς...», Κωνσταντινοῦ Α. Μανάφη, Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκαι... Ἐν Ἀθήναις 1972, σελ. 15.

«... Ἰσως εἶναι δύσκολο νά ὀμιλοῦμε γιὰ τήν ὑπαρξὴ ὀργανωμένης βιβλιοθήκης, στεγασμένης σὲ ἰδιαίτερο χῶρο, ἀμέσως μετὰ τήν ἱδρυση τῆς Μονῆς...». Τοῦ ἀύτοῦ, Σινᾶ, οἱ Θεσσαυροὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης, Ἀθήνα 1990, σελ. 23.

2. Διὰ τοῦ ὄρου «Καθολικὸν» νοοῦνται κυρίως ἀπὸ τοῦ Ι'-ΙΑ' αἰῶνος οἱ κεντρικοὶ ναοὶ τῶν μονῶν και δὴ τῶν μεγάλων τοιούτων τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Τὸ «Καθολικὸν» ἀποτελεῖ, οὕτως εἰπεῖν, τὸν κεντρικὸν μέγαν ναὸν ὅπου οἱ μοναχοὶ πάντες προσέρχονται διά τὰς μεγάλας ἐορτὰς και τελετὰς. Βλ. «Θ. Η. Ε.», τόμ. 7 (1965), στ. 169.

Εἶναι φυσικόν, λοιπόν, νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν πρῶτον τόπον τῆς Σιναϊτικῆς Βιβλιοθήκης ἐντὸς τοῦ «Καθολικοῦ» τῆς Μονῆς Σινᾶ. Ἐν αὐτῷ πρέπει νὰ ἐτοποιηθῆσαν, κατὰ τὸν ἱστορικὸν Προκόπιον (Procopius)³, αἱ εἰς Χειρόγραφα δωρεαὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐδῶ καὶ οἱ γραφεῖς καὶ ἀντιγραφεῖς διαφόρων ἔργων παρεκάλουν νὰ παραμείνουν τὰ ὑπ' αὐτῶν γραφέντα Χειρόγραφα. Τοῦτο ἐπεβεβαίωσαν καὶ οἱ ἐκάστοτε Ἀρχιεπίσκοποι τοῦ Σινᾶ μὲ τὴν ὑπογραφήν των. Ἀπὸ «ἐνθυμήσεις» διαφόρων Σιναϊτικῶν Κωδίκων, πληροφορούμεθα:

«Ἐγὼ διονύσιος μοναχὸς ὁ φαμελίτης, ἀφιερῶνω τὴν λειτουργίαν / ταύτην ἐν τῷ σιναιῷ ὄρει εἰς τὸ καθολικόν, ὁ ξενώσας βουληθῆ, / ἔστω ἀφορισμένος ἀχξς (=1666)». [ΕΣΚ 1055, Θ. Λειτουργίαι, 17ου αἰ. φύλλ. 80]

«Αὕτη ἡ βίβλος τὸ στιχεράριον ὑπῆρχεν / τοῦ κυροῦ ἀντωνίου μοναχοῦ ἀνατωλικοῦ / ἐπέδωκεν δὲ αὐτὴν τῇ μονῇ τοῦ ἁγίου ὄρους / σινᾶ ἔνεκεν ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας... / εἴ τις θελήσει νὰ τὸ ξενώσῃ ἀπὸ τὸ μοναστήριον / ἢ θελήσῃ νὰ κόψῃ ἀπ' αὐτοῦ ἐν / φύλλον καὶ μόνον, νὰ ἔχῃ τὴν ὄργην τοῦ Θεοῦ / ...οὐ ταπεινὸς συμῶν ἐπίσκοπος» [ΕΣΚ 1227, Στιχεράριον, 12-13ου αἰ].

Εἰς τὸ Σινᾶ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἀνεπτύχθῃ περισσότερον τὸ «λαυριωτικόν»⁴ λεγόμενον σύστημα, ἦτοι, οἱ μοναχοὶ ἔζων κατὰ μόνους καὶ ἦσαν διασκορπισμένοι ἐπὶ τῶν ὄρεων, καθ' ἕνα καὶ δὲ Σάββατον προσήρχοντο εἰς τὸ «Καθολικόν» τῆς Μονῆς διὰ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς, δι' ὃ καὶ ὁ ἱερός αὐτὸς Ναὸς «Κυριακόν»⁵ ἐκαλεῖτο. Μετὰ δὲ τὴν Θείαν

3. Τὰ περὶ τοῦ ἱστορικοῦ Προκόπιου καὶ τῶν δωρεῶν τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ Α' (527-565 μ.Χ.) εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Σινᾶ, ἐλήφθησαν ἐκ τοῦ K. C l a r k, *Exploring the manuscripts of Sinai...*, 1953, p. 25.

4. «Μὲ τὸν ὄρον «Λ α υ ρ ι ω τ ι κ ὸ ν» σύστημα καὶ «Λ α ὄ ρ α» νοεῖται βυζαντινὴ μοναστικὴ ὀργάνωσις, ἡ ὅποια ἀνεπτύχθη κατὰ τὸν 4ον αἰῶνα, ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Παλαιστίνης καὶ σημαίνει μίαν «συνοικίαν» μοναχῶν, οἱ ὅποιοι ζοῦν ὡς ἀναχωρηταί. Ὁ δσος Ἰλαρίων, μαθητὴς τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου, ἔφερε τὸν ἀναχωρητισμὸν διὰ μέσου τοῦ Σινᾶ εἰς τὴν Παλαιστίνην, ὅπου οὗτος διεδόθη εὐρέως, μὲ τὴν δημιουργίαν διαφόρων «ἀποικιῶν» μοναχῶν, αἱ ὁποῖαι ἔλαβον τὸ ὄνομα «λαῦραι». Ὡς ἐκ τούτου μία «λαύρα» δύναται νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ αὐτόνομα κελλία μοναχῶν, ἀπεχθόντων μεταξὺ των, ἐχόντων ὁμως κοινὸν Ἱερὸν Ναόν, ὅπου τελοῦνται τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαιτέρως τὸ τῆς θείας Εὐχαριστίας. Ἰδιαιτέραν ἱστορικὴν σπουδαιότητα ἀπέκτησαν αἱ μεγάλαι λαῦραι τοῦ Σινᾶ, τοῦ ὀσίου Σάββα (τῆς Παλαιστίνης) καὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους...». Βλ. «Θ. Η. Ε.», τόμ. 8 (1966) στ. 154-155.

5. «Κ υ ρ ι α κ ὸ ν» εἶναι ὁ κεντρικὸς Ναὸς μιᾶς «Σκήτης», τὸν ὅποιον φροντί-

Λειτουργίαν άνεχώρουν και πάλιν δια τὰ άσκητήριά των. Είηαι γεγονός, ότι ύπήρχε πλῆθος άσκητηρίων εις τὸ Σινᾶ και ιδιαιτέρως ἐπὶ τοῦ ὄρους Χωρήβ. Λέγεται, μάλιστα, ὅτι κατά τὴν διάρκειαν τῶν Ἀραβικῶν ἐπιδρομῶν δια τὴν ἐπικράτησιν τοῦ μουσουλμανισμοῦ εις τὴν Χερσόνησον τοῦ Σινᾶ και προπαντός κατά τὴν περίοδον τῶν Χριστιανομάχων διοικητῶν τῆς Αἰγύπτου (8ος-13ος αἰ.), περισσότερα ἀπὸ 1700 άσκητήρια κατεστράφησαν⁶.

Ἐντὸς αὐτῶν τῶν άσκητηρίων θὰ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν και μικρὰς βιβλιοθήκας μὲ μικρόν, ἔστω, ἀριθμὸν βιβλίων. Αὐταὶ αἱ «ιδιωτικαὶ» βιβλιοθήκαι μετεφέρθησαν, μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν άσκητηρίων, εις τὴν κεντρικὴν Ἱερὰν Μονὴν τοῦ Σινᾶ και ἀσφαλῶς θὰ ἐτοποιηθῆθησαν εις χῶρον, ὅπου ύπήρχον και ἄλλα βιβλία.

Κατ' ἀρχὰς μὲν, ὁ χῶρος αὐτὸς πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ ἔντὸς τοῦ «Καθολικοῦ», ὅπως προεγράψαμεν, ἀργότερον δέ, ἔντὸς τῆς «Μέσης»⁷, κατά πληροφορίας, τὰς ὁποίας λαμβάνομεν ἀπὸ Σιναιτικὸς Κώδικας.

Ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Ἰωάσαφ (1617-1660)⁸, ἀλλὰ και πρὸ ἢ μετὰ ἀπὸ αὐτόν, πολλὰ ἀπὸ τὰ πολύτιμα ἀντικείμενα τῆς Μονῆς ἐφυλάσσοντο εις τὴν «Μέσην»:

«Τὸ αὐτὸ ἔτος (1734) ματοῦ κδ', εὐγάλαμεν τὸν παπαῖ γερά- /
σιμον οἰκονόμον δια τὸν ἄγιον ματθαῖον... /
...τοῦ ἐδώσαμεν ἀπὸ τὴν μέσην κατά τὴν προ- /
σταγὴν τοῦ δεσπότου ἕνα στιχάρι κίτρινον... /
...και ἕνα εὐαγγέλιον...» (ΕΣΚ 2197Α, σελ. 367).

«τῆ αὐτῆ ἡμέρα (ψφος, ἀπριλίου ιε') ἐμίσευσεν & ὁ παχώμιος ρόδιος /
δια τῆς πάτμου τὸ /

ζει ὁ δια τὸν σκοπὸν αὐτὸν διορισθεὶς μοναχός, ὁ ὁποῖος ὀνομάζεται «Δικαῖος». Εἰς τὸ «Κυριακὸν» συνέρχονται οἱ μοναχοὶ ἐκ τῶν διαφόρων κελλίων, άσκητηρίων, κ.λπ. «δια τὴν ἀγρυπνίαν τοῦ Σαββάτου και τὴν τέλεισιν τῆς Θ. Λειτουργίας τῆς Κυριακῆς...». Βλ. «Θ.Η.Ε», τόμ. 11 (1967), στ. 225-227.

6. Βλ. K. Clark, μν. ἔργ., σελ. 26.

7. Ἡ «Μέση» εἶναι εἰς χῶρος ἔντὸς τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ, ὅπου και σήμερον χρησιμοποιεῖται δια τὴν τοποθέτησιν εἰδῶν διατροφῆς κυρίως. Περὶ αὐτῆς, ὁ συγγραφεὺς τῆς «Περιγραφῆς τοῦ Ἁγίου Ὄρους Σινᾶ...», ἐν ἔτει 1768, γράφει τὰ ἑξῆς: «...ἐπιστρέφων δὲ ἀπὸ τὸ Συνοδικὸν τοῦτο εὗρσκεις εἰς τὸ ἀριστερον μέρος δευτερον Συνοδικὸν ὅπου συγκροτεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἢ συνέλευσις τῶν Πατέρων. Τοῦτο τὸ δευτερον Συνοδικὸν λέγεται και «άνωτέρα Μέση», ἐπειδὴ περιέχει διάφορα πράγματα εις χρῆσιν τῶν Πατέρων, ἤτοι τροφάς, ἐνδύματα, κ.λπ...». Ὑπήρχε και «κατωτέρα Μέση» πλησίον τοῦ Μύλου, ἢ ὁποία συνεκροτεῖτο ἐκ πέντε ἀποθηκῶν τροφίμων και ἄλλων εἰδῶν. Βλ. Περιγραφή τοῦ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ... Ἐν Ἀθήναις 1987, σελ. 134 και 136.

8. Ἰωάσαφ ὁ Ρόδιος, Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ 1617 ἕως 1660 μ.Χ. Βλ. «Σ.Η.» 1979, σελ. 70.

σχολίον διὰ τὰ σπουδάξῃ. τοῦ ἐδώσαμεν ἀπὸ τὴν μέσσην ἕξῃ κομάτια / βιβλία διὰ τὰ μαθήματά του. λουκιανός, ἡροδιανός, ξενόφωντος, κικλο- / παιδεία, πρῶτος τόμος κυκλοπαιδείας & ἓνα ὁρολόγιον παλαιῶ / μεγάλω, & ἐρχόμενος ἐδῶ νὰ εἶναι πάλι τῆς μέσης» (ΕΣΚ 2197Α, σελ. 452).

Παραλλήλως, ἐχρησιμοποιοῦντο καὶ χῶροι, οἱ ὁποῖοι εὑρίσκοντο ἐπὶ τῶν τειχῶν⁹ τῆς Μονῆς. Ὅχι μόνον διὰ περισσοτέραν ἀσφάλειαν, ἀλλὰ καὶ διότι τὰ τεῖχη τοῦ ἀστροῦ τῆς Μονῆς εἶχον εὐρύχωρα δωμάτια, ὅπου ἦτο δυνατὸν νὰ τοποθετηθοῦν περισσότερα βιβλία. Εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ Κοσμάς (1702-1707)¹⁰, προκειμένου νὰ προβῆ εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν χειρογράφων καὶ λοιπῶν βιβλίων, τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον εἰς τὴν Μονήν, νὰ συνεκέντρωνεν αὐτὰ εἰς κάποιον ἀσφαλὲς μέρος. Καὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοιοῦτος ἀσφαλὲς τόπος ἦτο τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τείχους τῆς Μονῆς.

Ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ, Ἀθανασίου Γ', τοῦ «Βερροϊέως» (1708-1720)¹¹, ἐπεσκέφθησαν τὴν Ἱερὰν Μονήν τοῦ Σινᾶ δύο ἔξοχοι λόγιοι τῆς Δύσεως. Πρῶτος ἦλθε, τὸ ἔτος 1712, ὁ ἀσιολόγος Μιχαὴλ Ἐνεμαν (Michael Eneman)¹² ἀπὸ τὴν Οὐψάλα. Μεταξὺ τῶν ἄλλων, οἱ Σιναῖται πατέρες τὸν ὠδήγησαν καὶ εἰς τὴν Βιβλιοθήκην. Ὁ Ἐνεμαν λέγει, ὅτι τὴν ἐπεσκέφθη εἰς ἓνα χῶρον, κατὰ μῆκος τοῦ τείχους καὶ πλησίον τοῦ κεντρικοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, δηλαδὴ τοῦ «Καθολικοῦ». Φαίνεται, ὅμως, ὅτι δὲν τὸν ἱκανοποίησεν ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖον εἶχον τοποθετηθῆ τὰ διάφορα χειρογράφα καὶ βιβλία, δι' αὐτὸ ἐσημείωσεν εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του, ὅτι τὰ εἶδε «στιβαγμένα τὸ ἓνα ἐπάνω εἰς τὸ ἄλλο». Πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἦσαν Ἑλληνικά, ἄλλα Ἀραβικά, Κοπτικὰ (!) καὶ Συριακά. Μερικὰ εὐρέθησαν εἰς τὴν Βιβλιο-

9. Κατὰ τὸν Γ. Σωτηρίου: «... τὴν Μονὴν περιβάλλει ἰσχυρὸν, ὀρθογώνιον, φρουριακὸν τεῖχος, τὸ «τειχόαστρον», ὡς ἀποκαλεῖται εἰς τὰς σιναϊτικὰς πηγὰς, ἐνισχυόμενον μὲ πύργους... Αἱ διαστάσεις τῶν πλευρῶν αὐτοῦ ποικίλλουν, ἔχουσαι μῆκος ἀπὸ 75-80 μ., ὕψος μέχρι 25 μ. καὶ πᾶχος 2-3 μέτρων...». Βλ. Γ. καὶ Μ. Σωτηρίου, Εἰκόνες τῆς Μονῆς Σινᾶ, τόμ. Β', Κείμενον, Ἀθῆναι 1958, σελ. 1.

10. Κοσμάς Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ, ὁ Βυζάντιος, ἀπὸ 1702 ἕως 1704 μ. Χ., διατελέσας ἀκολούθως Μητροπολίτης Κλαυδιουπόλεως (1708-1714), Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (1714-1716) καὶ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας (1716-1736). Βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70 καὶ Ν. Α. Φοροπούλου, Κοσμάς Β', Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, ἐν «Θ. Η. Ε.», 7 (1965) στλ. 892-893, ὅπου καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία.

11. Ἀθανάσιος ὁ Βερροϊεύς, Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ 1708 ἕως 1720 μ. Χ. Βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70 καὶ Κ. Παπαμιχαλοπούλου, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Σινᾶ, Ἀθῆναι 1932, σελ. 423-424.

12. Κ. Clark, μν. ἔργ., σελ. 27.

θήκην, άλλα εις διπλοῦν ντουλάπι ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκτὸς τῶν μεμβρανίνων καὶ χαρτῶων χειρογράφων, διέκρινε καὶ πολλὰ ἔντυπα βιβλία.

Ὁ δεῦτερος ἐπίσημος ἐπισκέπτης, κατὰ τὴν ἐν λόγῳ περίοδον, εἶναι ὁ ἰησοῦτης Κλαύδιος Σικάρ (Claude Sicard)¹³, ὁ ὁποῖος ἐφθασεν εἰς τὸ Σινᾶ τὸ ἔτος 1715. Σημειώνει καὶ αὐτὸς εἰς τὰς ἀναμνήσεις του, ὅτι μόλις οἱ Μοναχοὶ τοῦ ἀνοίξαν τὴν Βιβλιοθήκην, τοῦ παρεπονέθησαν ὅτι εἰς τὸ παρελθὸν ἐχάθησαν μερικὰ βιβλία. Ὁ Σικάρ γράφει, ὅτι παρὰ τὰς ἀπωλείας εἰς τὴν Βιβλιοθήκην ὑπάρχουν ἀκόμη πολλὰ χειρόγραφα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, Ἀραβικὴν, Συριακὴν, κ.λπ. γλώσσας καὶ ὅτι οἱ Μοναχοί, προκειμένου νὰ τὰ διασφαλίσουν, τὰ μετεκόμιζον πολὺ συχνὰ καὶ διὰ τοῦτο ἦσαν ἀκατάστατα τοποθετημένα.

Κατὰ τὰς πληροφορίες, λοιπόν, τῶν ἀνωτέρω δυτικῶν ἐπισκεπτῶν, ὁ τρίτος χῶρος, ὅπου εἶχον συγκεντρωθῆ τὰ χειρόγραφα καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Βιβλιοθήκης, θὰ πρέπει νὰ ἀναζητηθῆ ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ κάστρου τῆς Μονῆς. Βεβαίως, δὲν δυνάμεθα χρονικῶς νὰ ὀρίσωμεν τοὺς χώρους στεγάσεως τῆς Βιβλιοθήκης. Πιστεύομεν, ὅμως, ὅτι συγχρόνως πρέπει νὰ ἐχρησιμοποιήθησαν, τὸ «Καθολικόν», ἢ «Μέση» καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ τείχους τοῦ κάστρου τῆς Σιναϊτικῆς Μονῆς.

Ὁ 18ος αἰὼν ἔχει χαρακτηρισθῆ «Χρυσοῦς αἰὼν»¹⁴ διὰ τὸ Σινᾶ. Σπουδαῖοι Ἀρχιεπίσκοποι ἀνῆλθον εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Σινᾶ καὶ πλῆθος ἱκανῶν καὶ λογίων Μοναχῶν ἐμόνασαν εἰς τὴν Ἱ.Μ. τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης τοῦ Σινᾶ. Ἐνας μεγάλος ἀριθμὸς ἐκ τῶν Σιναϊτικῶν Κωδίκων ἔχει γραφῆ, ἢ ἔχει «μετασταχωθῆ», εἰς τὰ Σιναϊτικὰ ἐργαστήρια¹⁵, κατὰ τὴν

13. K. Clark, μν. ἔργ., σελ. 27.

14. Τὸν 18ον αἰ. παρουσιάζεται μία μεγάλη ἐξάπλωσις τῶν Σιναϊτικῶν Μετοχιῶν ἀνὰ τὸν κόσμον. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μοναχῶν διαρκῶς αὐξάνει. Ἐντὸς τῆς Μονῆς Σινᾶ γίνονται πολλὰ ἔργα, ὅπως τὸ κτίριον τῆς βιβλιοθήκης (1734) καὶ ἄλλα. Καλλιτέχναι μοναχοὶ στολίζουν τὸ «Καθολικόν» καὶ τὰ παρεκκλήσια μὲ τὰ ἔργα τους, ὅπως ὁ μοναχὸς Συμεὼν—εἰδικὸς ξυλογλύπτης— ἔκαμε τὰ βημόθυρα τῶν παρεκκλησιῶν τῆς Ἀγ. Μαρίας καὶ τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων, ἐντὸς τοῦ «Καθολικοῦ» (1722), ἢ ὁ εἰδικὸς λιθοξόδος μοναχὸς Προκόπιος ὁ Καισαρεύς, ὁ ὁποῖος ἔκαμε τὸν ἄμβωνα, τὸ προσκυνητᾶριον, τὰ θωράκια τοῦ τέμπλου τοῦ «Καθολικοῦ», καὶ ἄλλα (1770). Προσκαλεῖται καὶ εἰδικὸς ζωγράφος ἀπὸ τὴν Κρήτην, ὁ Ἰωάννης Κορνάρος (1774-1784), διὰ τὸν ἀνακαινισμὸν τῶν παλαιῶν εἰκόνων καὶ τὴν δημιουργίαν νέων. Τὰ περισσότερα δὲ ἔργα εἰς τὸν χῶρον τῶν κτισμάτων εἰς τὸν κειμηλιακὸν χῶρον, ἀνήκουν εἰς αὐτὴν τὴν περίοδον. Διὰ τοῦτο, δικαίως δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ἡ περίοδος αὕτη, ὡς ὁ «Χρυσοῦς αἰὼν» τοῦ Σινᾶ. Βλ. ἐπίσης: Π ο ρ φ υ ρ ῖ ο υ Β', Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ, Σιναϊτικὸς Συνέδρημος, ἐν Ἀθήναις 1925, σελ. 48. Κ ο ν τ ο γ ἰ ἄ ν ν η Σ π υ ρ. Δ η μ., Ἐπισκόπου Παραμυθίας Παΐσιου..., σελ. 60.

15. Μαρτυρία διὰ τὴν ὑπαρξίν «ἐργαστηρίων» Εἰκόνων καὶ Χειρογράφων ὑπάρχουν πολλὰ, ὅπως αὕτη ἢ ὅποια ἀναφέρεται εἰς τὸν «κολοφῶνα» τοῦ Ε.Σ.Κ. 1048 (=Θ. Λειτουργία, 17ου αἰ.):

ἐν λόγῳ περίοδον. Σιναῖται Μοναχοὶ περιέρχονται, ὡς «ταξειδιῶται»¹⁶, ὄλην τὴν τότε Ὀθωμανικὴν αὐτοκρατορίαν. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν φθάνουν ἕως καὶ εἰς τὰ τότε μεγάλα πνευματικὰ κέντρα τῆς Δύσεως, ἀπὸ ὅπου, ἐπιστρέφοντες εἰς τὸ Σινᾶ, ἐκόμιζον πολυτίμους ἐντύπους ἐκδόσεις τῶν λειτουργικῶν καὶ ἄλλων χρησίμων βιβλίων, ὅπως φιλολογικῶν, ιστορικῶν, ἀκόμη καὶ φιλοσοφικῶν, αἱ ὁποῖα σήμερον θεωροῦνται σπάνια ἐκδόσεις καὶ φυλάσσονται εἰς τὴν Σιναϊτικὴν Βιβλιοθήκην.

Ὁ Νικηφόρος Μαρθάλης¹⁷ εἶναι ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Ἀρχιεπισκόπους. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τοῦ Σινᾶ τὸ ἔτος 1728 μ.Χ. Προηγουμένως εἶχε διατελέσει «ηγούμενος» εἰς πολλὰ Σιναϊτικὰ Μετόχια, ἰδιαίτερος δέ, εἰς τὰ τῆς Μολδοβλαχίας καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τοιαῦτα.

Ὡς Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σινᾶ, ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα του, ἴσως καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἦτο ἡ ἀνοικοδόμησις ἐνὸς ἰδιαίτερου κτιρίου, τὸ ὁποῖον ὠνόμασε Βιβλιοθήκην. Ἐτοποθέτησε δὲ πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς κεντρικῆς αἰθούσης τὴν κάτωθι ἐπιγραφήν;

«Ἀνηγέρθη ἡ βιβλιοθήκη αὕτη ἐπιμελεῖα /
καὶ παραστάσει τοῦ πανιερωτάτου καὶ /

«Ἐγράφη ὑπὸ Ἰωάσαφ / ἑσταχώθη ὑπὸ ἱεροδιακόνου Συμεὼν
τὸ ζρμε'. ἐν σινᾶ» (ὅπου ζρμε = 7145-5508=1637).

Ἐπίσης περὶ τοῦ ἰδίου θέματος, βλ. εἰς: G. Galavaris, *Sinaitic manuscripts in the time of the Arabs*, ἀνάτυπον τοῦ Δ.Χ.Α.Ε. IB' (1981), Ἀθήνα 1986. Εἶναι βέβαιον ὅτι οἱ κάτωθι Ε.Σ. Κώδικες προέρχονται ἀπὸ Σιναϊτικὸν ἐργαστήριον: ΕΣΚ. 257 τοῦ ἔτους 1101, ΕΣΚ 754 τοῦ ἔτους 1177, ΕΣΚ 817 τοῦ ἔτους 1258, ΕΣΚ 94 τοῦ ἔτους 1293, ΕΣΚ 203 τοῦ ἔτους 1293 καὶ Α.Σ.Κ. 116 τοῦ ἔτους 995.

16. «Ταξειδιῶται» ἐλέγοντο ὅσοι Μοναχοὶ σιναῖται ἀπεστέλλοντο διὰ τὴν συλλογὴν ἐλεημοσυνῶν ὑπὲρ τοῦ Σινᾶ, μὲ συστατικὰ γράμματα πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν ἐπαρχιῶν ὅπου μετέβαινον. Ἴδου τί ἐλάμβανον μαζί των: «+αψνε, σεπτεμβρίου ια'. εὐγάλαμεν τὸν πρωτοσύγκελλον κύρ θεοδόσιον διὰ / τὸ ταξί(δι) τῆς μοσχοβίας, νὰ ὑπάγη εἰς Κωνσταντινούπολιν νὰ λάβῃ τὰ γράμματά του / ἀπὸ τὸν ἀρχιεπίσκοπον' ἐπῆρε συνοδιαν τοῦ τὸν διάκο νικηφόρον κρητικόν, καὶ τὸν / γεράσιμον κρητικόν' τοῦ ἐδώσαμεν ἔξοδα φλωρία ζερμακούπια ἐνενηνῆτα. / ἕνα χρυσόβουλον βασιλικὸν μὲ βούλλαν χρυσήν, καὶ ἄλλο μὲ βούλλαν κήρινην, ἕτερον χρυσόβουλον τοῦ ἁγίου νικολάου μὲ βούλλαν χρυσήν, κατὰστιχα πέντε, πασαπόρτια δύο· μίαν εἰκόνα ἀπὸ τὸ συνοδικὸν ἡ ρίζα τοῦ ἱεσαὶ διὰ νὰ τὴν χαρίσῃ / ἐκεῖ. διὰ δὲ εἰδικὴν του χρῆσιν μίαν ἑβδομαδαρίαν μικρὴν, καὶ ἕνα κομμάτι / ἅγιον λείψανον ἀσημωμένον Ἰγνατίου τοῦ θεοφύρου διὰ νὰ μᾶς τὸ φέρῃ πάλιν / καὶ καλὸν τοὺς κατευόδιον: +ἦλθεν ὁ ἅγιος ἀρχιμανδρίτης, & μᾶς ἔφερε τὰ 3 / χρυσόβουλλα, τὴν εἰκόνα, τὸ ἅγιον λείψανον, τὴν ἑβδομαδαρίαν, & τὰ λοιπά». (Ε.Σ.Κ. 2197Α, φύλλ. 198β).

17. Νικηφόρος Μαρθάλης ὁ Κρής, Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ 1728 ἕως 1747 μ.Χ. Βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70, καὶ: Ἀρχιμ. Νεκταρίου Τσουλκανάκη, Νικηφόρος Μαρθάλης ὁ Γλυκός, Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Ἀγίου καὶ Θεοβαδίστου Ὄρους Σινᾶ, Θεσσαλονίκη 1978.

θεοσεβεστάτου ἀρχιεπισκόπου Σιναίου Ὁρους/
κυρίου Νικηφόρου, ἐργασίας τέκτονος Φιλothέου/
μοναχοῦ σιναΐτου καὶ Συμεῶνος./
Οἱ δὲ ἀναγινώσκοντες, μέμνησθε τούτων. ἀψλδ'...»¹⁸.

Μὲ προσωπικὴν του ἐντολὴν, ὁ πρωτοσύγκελλος Ἡσαΐας¹⁹, ἀπὸ τοὺς ἐγγραμμάτους μοναχοὺς τῆς Μονῆς Σινᾶ, ἀνέλαβε νὰ μεταφέρῃ εἰς τὴν νέαν Βιβλιοθήκην ὅλα τὰ χειρόγραφα καὶ λοιπὰ βιβλία ἀπὸ τὸ τεῖχος καὶ τοὺς ἄλλους χώρους, ὅπου αὐτὰ ἐφυλάσσοντο. Τὸ κτίριον μὲ τὴν νέαν Βιβλιοθήκην εὐρίσκετο πλησίον τῶν ἀρχιεπισκοπικῶν κελλίων, καὶ αὐτὸ διηυκόλυνε τὸν ἴδιον τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Νικηφόρον, διὰ νὰ παρακολουθῇ καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν συγκέντρωσιν, τὴν ἀσφαλῆ τοποθέτησιν καὶ ταξινόμησιν αὐτῶν. Ἐπειδὴ, κατὰ τὴν καταγραφὴν τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ὁ Ἡσαΐας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Νικηφόρου, διεπιστάθησαν ἀπώλειαι χειρογράφων καὶ σπανίων ἐντύπων ἐκδόσεων, ὁ ἔλεγχος εἰς τοὺς ἐπισκέπτας ἔγινεν αὐστηρότερος. Ἐν τούτοις, ὁ ἐκ Δύσεως προερχόμενος ἐπισκέπτης Π ο κ ὀ κ (R. Pococke)²⁰ τὸ ἔτος 1739 κατάρθρωσε καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην, δὲν ἠδυνήθη, ὅμως, νὰ ἀναγνώσῃ χειρόγραφα, παρὰ μόνον μερικὰ παλαιὰ ἔντυπα.

Ἐνα αἰῶνα ἀργότερον, (1842-43), ὁ Ρῶσος ἐπισκέπτης Α. Οὐμάνετς (A. Oumanetz)²¹ χαρακτηρίζει αὐτὴν τὴν Βιβλιοθήκην ὡς «ἐν μικρὸν τμήμα ἐστολισμένον μὲ πάτωμα ἐκ βιβλίων».

Τὸ ἔργον τοῦ Νικηφόρου Μαρθάλῃ, συνέχισε καὶ ἠῤῥξῃσε ἕνας ἄλλος Ἀρχιεπίσκοπος τοῦ Σινᾶ, ἐκ Κρήτης ἐπίσης καταγόμενος, Κύριλλος

18. Ἡ ἐπιγραφὴ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ M. H. L. R a b i n o, εἰς τὴν μελέτην του, Le Monastère de Sainte Catherine (Mont-Sinai)... Le Caire 1935, σελ. 86, ἀριθμὸς ἐπιγραφῆς 48. Καὶ ὑπὸ K. Ἀμάντου, Σιναιτικὰ μνημεῖα..., σελ. 83.

19. Περὶ τοῦ πρωτοσυγκέλλου Ἡσαΐα πληροφορούμεθα ἐκ σημειώματος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Νικηφόρου Μαρθάλῃ (1728-1747) τὰ ἐξῆς: «Βλέποντες δὲ τὰ εὐρισκόμενα βιβλία κατασκορπισμένα ἄλλα εἰς τουλάπια, ἄλλα εἰς θυρίδας καὶ κελλία, ἐσυμπονέσαμεν καὶ βάλλοντες εἰς τὴν σύναξιν ἐπιστάτην τῶν βιβλίων τὸν λογιώτατον ἅγιον διδάσκαλον καὶ πρωτοσύγκελλον κύρ Ἡσαΐαν, ὅστις μετὰ πολλοῦ κόπου & σπουδῆς ἐσύναξε πάντοθεν τὰ βιβλία καὶ ἔγραψεν αὐτὰ καὶ εἰς στάσιν πρέπουσαν ἔβαλεν, ὡς φαίνονται τανῦν εἰς τὴν βιβλιοθήκην, ἣν ἐτεκτόνησεν ὁ κύρ Χατζῆς Φιλόθεος μοναχὸς μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας μετὰ τοῦ μαϊστορος γέροντος κύρ Συμεῶν καὶ πάντων τῶν παρευρεθέντων ἀδελφῶν...», ἐν Ἐμ.μ. Παντελάκη, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Σινᾶ, Ἐν Ἀθήναις 1939, σελ. 108.

20. Γρηγ. Παπαμιχαήλ, (Κριτικὴ), Β. Μπενεσεβίτς, Κατάλογος Σιναιτικῆς Βιβλιοθήκης..., ἐν «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ ΦΑΡΟΣ», τόμ. Η', (1911), σελ. 154-160. καὶ K. Clark, μνημ. ἔργ., σελ. 28.

21. Βλ. μνημ. ἔργ. K. Clark, pp. 27. Καὶ εἰς Oleg V. Volkoff, Voyages Russes en Egypte, le Caire 1972, pp. 125-171.

ὁ Β' (1759-1790)²². Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἔγινε μία ἀκόμη προσπάθεια ἀνασυγκροτήσεως τῆς Σιναΐτικῆς Βιβλιοθήκης. Ἐπειδὴ ὁ ἴδιος, ὡς Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ, διέμενε τὸ περισσότερον διάστημα τοῦ ἔτους εἰς τὸ ἐν Τζουβανία τοῦ Καίρου Σιναΐτικὸν Μετόχιον, ὠργάνωσεν ἐκεῖ μετοχιακὴν βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν «ἀρχιεπισκοπικὴν», ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ κάτωθι ἰδιόγραφον σημειωμά του:

«+καὶ τόδε πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐκ τῶν (τῆς) τοῦ ἀρχιεπισκόπου βιβλιοθήκης/
& οὐδεὶς ἀποξενώσει αὐτὸ ἐνταῦθα:-/ † Ὁ Σιναίου Κύριλλος» (ὑπογραφή)
Ε.Σ.Ε. 277/151, ἅπαντα Ἀγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, 1618». (ἔμπροσθ. φ.)

Πολλάκις, ἐπιστρέφων ἐκ διαφόρων μακροχρονίων ταξειδίων του, ἔφερε, σχεδὸν πάντοτε, μεθ' ἑαυτοῦ, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀναγκαίων εἰδῶν διὰ τὴν Ἱερὰν Μονὴν Σινᾶ καὶ πολλὰ βιβλία-χειρόγραφα καὶ ἐντυπα, ὅπως ὁ ἴδιος πάλι μᾶς πληροφορεῖ:

«+1781, νοεμβρίου 14: παραγενόμενοι εἰς/
βασιλεύουσαν ἐξ αἰγύπτου καὶ γενόμενοι/
κατὰ τὴν νῆσον Χίον, ἐδωρήσατο ἡμῖν τὸ/
παρὸν ὁ ἐκεῖσε διατελῶν ἐπίτροπός μας/
μισερ ζαρχλῆς πατροκομνηνός, τὸ ὁποῖον/
ἐγράφη ἔτος ἀπὸ ἀδάμ, ὡς φαίνεται ἐν τῷ/
τέλει ς ψ ν (=6750), ὥστε εἶναι χρόνοι ἀπερασμένοι/
ἀφ' οὗ ἐγράφη 542./ (ὑπογραφή) † Ἀρχιεπίσκοπος Σιναίου Κύριλλος:». (ΕΣΚ 2123, Καινὴ Διαθήκη με Ψαλτήριον, τοῦ 1242 μ.Χ.).

Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Κύριλλος ὁ Β', προκειμένου νὰ μειώσῃ τὰς ἀπωλείας βιβλίων, χειρογράφων καὶ ἐντύπων, τόσον ἐκ τῆς «ἀρχιεπισκοπικῆς», ὅσον καὶ ἐκ τῆς κεντρικῆς Σιναΐτικῆς Βιβλιοθήκης, παρηκολούθει ὁ ἴδιος τὴν «κίνησιν» αὐτῶν, δηλαδὴ τὸν δανεισμὸν καὶ τὴν ἐπιστροφήν των, ὡς συνέβη μετὰ τὸ Ε.Σ.Ε. 27/4γ, («Ἄπαντα Μεγάλου Βασιλείου, Βασιλεία 1551), τὸ ὁποῖον:

«...ἐδόθη... τῷ Θεοδοσίῳ μοναχῷ σιναΐτη ὁποῦ πηγαίνει εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πάτμου/
νὰ σπουδάξῃ, καὶ πάλιν νὰ τὸ φέρῃ νὰ ἔμβῃ εἰς τὴν βιβλιοθήκην:-/ (ὑπογραφή) † ὁ Σιναίου Κύριλλος».

22. Κύριλλος Β', ὁ Κρῆς, ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ τὸ ἔτος 1759 ἕως τὸ 1790 μ.Χ. Περὶ αὐτοῦ βλ.: «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70. Καὶ Κ. Ἀ μ ἄ ν τ ο υ, Ἱστορία..., σελ. 64-68.

Ἐπίσημον γνώμην διὰ τὴν Σιναΐτικὴν Βιβλιοθήκην, αὐτὴν τὴν ἐποχὴν, ἔχομεν ἀπὸ τὸν Ἴταλὸν ἐπισκέπτην, Βιταλιάνο Ν τ ο ν ᾶ τ ι (Vitaliano Donati)²³, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὸ Σινᾶ καὶ ἐπεσκέφθη τὴν Σιναΐτικὴν Βιβλιοθήκην τὸ ἔτος 1761. Εἰς τὰς ἀναμνήσεις του γράφει, ὅτι εἶδε πολλὰ χειρόγραφα εἰς διαφόρους γλώσσας, ὅπως εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, Ἀραβικὴν, Συριακὴν, Χαλδαϊκὴν, Ἰλλυρικὴν καὶ Αἰθιοπικὴν. Μεταξὺ αὐτῶν διέκρινε τὸν μεμβρανίνον Ἑλληνικὸν Κώδικα μὲ μεγαλογράμματον γραφὴν τοῦ 4ου αἰῶνος τῆς Ἀγίας Γραφῆς, τὸν γνωστὸν μας «Σιναΐτικὸν Κώδικα»²⁴. Προφανῶς, εἶναι ὁ πρῶτος ἐκ τῶν ἐπισκεπτῶν-ἐρευνητῶν, ὁ ὁποῖος εἶδε καὶ κατωνόμασε τὸν περίφημον αὐτὸν κώδικα.

Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ 19ου αἰῶνος τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τοῦ Σινᾶ ἐλάμπρυνεν ἡ μορφή τοῦ σοφοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ο υ Β' (1804-1859)²⁵, τοῦ γενομένου καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, κατὰ τὰ ἔτη: 1830-1834²⁶.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἔγινεν ἡ μεγάλη ἐκστρατεία τῶν «σοφῶν» τῆς Δύσεως εἰς τὰς περιοχὰς τῆς Ἀνατολῆς, πρὸς ἀνακάλυψιν καὶ ἀφαίρεσιν πολυτίμων ἀντικειμένων καὶ ἰδιαιτέρως σπανίων καὶ ἀρχαίων χειρογράφων, τὰ ὁποῖα μετέφερον ἐν συνεχείᾳ εἰς τὰς αὐλὰς τῶν πλουσίων ἡγεμόνων καὶ αὐτοκρατόρων τῆς Δύσεως. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ὀρθόδοξος Ρωσία δὲν ὑστέρησεν εἰς τὸ ἀνόσιον αὐτὸ ἔργον²⁷. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐμίσθωσεν «εἰδικούς» ἀπὸ τὴν Δύσιν, ἀργότερον, ὅμως, διέθεσε καὶ ἡ ἰδία ἀξιόλογα πρόσωπα, ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

Τὸ ἔτος 1815 διῆλθεν ἐκ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ ὁ λόρδος Τ ᾶ ρ ν ε ρ (W. Turner)²⁸, ὁ ὁποῖος, ὅπως σημειώνει ὁ Π. Γρηγοριάδης:

23. Ὁ V. Donati γράφει, ὅτι εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Σινᾶ εἶδε ἓνα τεράστιον ὄγκον μεμβρανίνων χειρογράφων, τοποθετημένων, ἄλλων μὲν εἰς μίαν βιβλιοθήκην καὶ ἄλλων εἰς μίαν χειρίστην ἀποθήκην. Πρόκειται μᾶλλον διὰ τὴν ἐντὸς τοῦ ΒΑ τείχους τῆς Μονῆς παλαιὰν βιβλιοθήκην, ὅπου προσφάτως (1975) εὐρέθη πλῆθος «σπαραγματῶν» μεμβρανίνων καὶ χαρτῶν χειρογράφων. Βλ. K. C l a r k, μν. ἔργ., σελ. 27.

24. Περὶ «Σιναΐτικὸν Κώδικος» βλέπε εἰς σημείωσιν 2 τοῦ Α' Μέρους τῆς παρουσίας μελέτης.

25. Κωνστάντιος Β', ὁ Βυζάντιος, Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ 1804 ἕως 1859 μ.Χ. Περὶ αὐτοῦ βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70. Καὶ Κ. Ἀ μ ᾶ ν τ ο υ, Ἱστορία..., σελ. 68-69. Καὶ σημειώσεις 10 καὶ 30 τοῦ Α' Μέρους τῆς παρουσίας μελέτης.

26. Περὶ Κωνσταντίου Α', Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, βλ. Ἀρχιμ. Ν ι κ η φ ὀ ρ ο υ Γ λ ὺ κ α, Λόγος ἐπιτάφιος εἰς τὸν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοιδιμόν πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Κυρὸν Κωνστάντιον τὸν Α' τὸν ἀπὸ Σιναίου, ... Ἐν Κωνσταντινουπόλει 1859.

27. Γ ρ η γ. Π ᾶ π α μ ι χ ᾶ ἡ λ, Κριτικὴ..., σελ. 154-159.

28. Κ. C l a r k, μν. ἔργ., σελ. 28. Καὶ Π ε ρ. Γ ρ η γ ο ρ ῖ ᾶ δ ο υ, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τοῦ Σινᾶ, ἐν Ἱεροσολύμοις 1875, σελ. 21, σημ. 1.

«...ἀπεκομίσαστο αὐτόθεν (ἐκ τοῦ Σινᾶ) εἰς Εὐρώπην, ἐκλέξας οὐκ ὀλίγα ἑλληνικὰ χειρόγραφα, οἷον Ἑφαιστίωνος τὸ περὶ Μέτρων, ἓνα λόγον τοῦ Ἴσοκράτους, τὰς τρεῖς ῥαψωδίας τῆς Ἰλιάδος, τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου, τὴν Μήδειαν τοῦ Εὐριπίδου, τὴν ἀρχὴν τοῦ Ἱππολύτου καὶ ἄλλα τοιαῦτα...».

Ὁ Τάρνερ ἤκουσεν ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τοῦ Σινᾶ, ὅτι εἶχον τρία μόνον βιβλικὰ χειρόγραφα, τὰ ὁποῖα, ὅμως, δὲν ἤδυνήθη νὰ τὰ ἀναγνώσῃ.

Τὴν ἰδίαν περίοδον ἐπεσκέφθη τὸ Σινᾶ καὶ ὁ περιηγητὴς Μ π ἄ ν κ ς (W. J. Banks)²⁹, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὴν Συναίτικὴν Βιβλιοθήκην «ἐμέτρησε» (!) 1500 χειρόγραφα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 1350 ἦσαν Ἑλληνικά. Εἶδεν ἐπίσης καὶ 500 ἔντυπα.

Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, 1816-1838, ἡ Βιβλιοθήκη τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ ἐδέχθη πολλοὺς καὶ διαφόρους ἐπισκέπτας. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν κατέγραψαν τὰς ἐντυπώσεις των, ὅπως:

α) Ὁ Ριφῶ (Rifaud)³⁰, ὁ ὁποῖος γράφει, ὅτι ἡ Συναίτικὴ Βιβλιοθήκη ἦτο πτωχὴ εἰς χειρόγραφα. Ἐνῶ ὁ

β) Ντέ Γέραμπ (De Geramb)³⁰, γράφει ὅτι ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Σινᾶ ἦτο «σημαντικὴ εἰς χειρόγραφα».

γ) Ὁ Ἰ. Μπάρκχαρτ (J. L. Burkhardt)³⁰ ἐμέτρησε 1500 Ἑλληνικὰ χειρόγραφα καὶ 700 Ἀραβικά. Ἐνῶ ὁ

δ) Ρόμπινσον (Robinson)³⁰ ἐμέτρησεν ἐν συνόλῳ 1500 χειρόγραφα. Ἐνας ἄλλος δὲ

ε) ὁ Κόμπ (Compes)³⁰ ἐπίστευεν, ὅτι εἰς τὴν Συναίτικὴν Βιβλιοθήκην θὰ πρέπει νὰ ὑπῆρχον περισσότερα ἀπὸ 3000 χειρόγραφα. Τέλος,

στ) ὁ Ἰ. Οὐίλσον (John Wilson)³⁰, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ Σινᾶ, ἐδήλωσεν ὅτι ὁ πρὸ αὐτοῦ ἐπισκέπτης τοῦ Σινᾶ, Ἰ. Μπάρκχαρτ, δὲν ἐμέτρησεν ὀρθά, καὶ ὅτι τὰ χειρόγραφα τῆς Συναίτικῆς Βιβλιοθήκης ἦσαν πολὺ ὀλιγώτερα!

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν καὶ πάλιν οἱ Συναίτικοὶ Κώδικες καὶ αἱ ἔντυποι ἐκδόσεις τῆς Βιβλιοθήκης μετακινουῦνται εἰς διαφόρους χώρους ἐντὸς τῆς Μονῆς. Δὲν γνωρίζομεν ἀκριβῶς τοὺς λόγους, διὰ τοὺς ὁποίους γίνονται αὐταὶ αἱ μετακινήσεις. Ὑποφιαζόμεθα, ὅτι λόγοι ἀσφαλείας ἐπιβάλλουν αὐτάς, προκειμένου, δηλαδὴ, νὰ ἀσφαλισθοῦν ἀπὸ κινδύνους σεισμῶν, πυρκαϊῶν, κ.λπ.

29. K. Clark, μνημ. ἔργ., σελ. 28.

30. Περὶ ὧν αὐτῶν, βλ. K. Clark, μνημ. ἔργ., σελ. 28-29.

Γεγονός, πάντως, είναι, ότι ο Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντίνος ἠναγκάσθη νὰ διαθέσῃ ἀρκετὰ χρήματα διὰ νὰ ἐπιδιορθώσῃ τὸ βορειοανατολικὸν τμήμα τοῦ τείχους τοῦ κάστρου τῆς Μονῆς, χρησιμοποιοῦσας διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ τὸν Οἰκονόμον Ἱερομόναχον Ἰάκωβον καὶ τὸν ἐκ Δαμασκοῦ εἰδικὸν οἰκοδόμον, τὸν «μάλεμ» Μιχαὴλ Φάχρυ³¹. Ἴσως καὶ λόγῳ αὐτῶν τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν, αἱ ὁποῖοι ὅπωςδήποτε ἐδημιούργουν ἐπιπροσθέτους κινδύνους, ἠναγκάσθησαν οἱ Μοναχοὶ νὰ μεταφέρουν ὠρισμένους ἀπὸ τοὺς σπουδαίους Συναϊτικὸς Κώδικας εἰς τὸ ἐν Τζουβανιά³² Καίτρου Συναϊτικὸν Μετόχιον, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστὸν, μεταξὺ τῶν πολλῶν κελλίων του, ἐστέγαζε καὶ τὴν λεγομένην «ἀρχιεπισκοπικὴν βιβλιοθήκην» ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Κυρίλλου τοῦ Β' (1759-90).

Ἐδῶ, εἰς αὐτὸ τὸ Συναϊτικὸν Μετόχιον τοῦ Καίτρου, ἔφθασε τὸ ἔτος 1843, κατὰ τὸ πρῶτον ταξείδιόν του εἰς Αἴγυπτον καὶ Σινᾶ, ὁ Γερμανὸς καθηγητῆς Κ. Τίσσεντορφ (Κ. Tischendorf)³³, ὁ ὁποῖος κατάρθρωσε καὶ συνεδέθη διὰ φιλίας μετὰ τοῦ τότε Βιβλιοφύλακος Κυρίλλου³⁴. Ὁ Κ. Τίσσεντορφ, ἀφοῦ ἔλαβε συστατικὰς ἐπιστολάς ἀπὸ τοὺς Συναῖτας τῆς Τζουβανίας, οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦσαν τὴν ἐν Καίτρω «Ἱερὰν Σύναξιν», μετέβη εἰς τὴν ἐν Ὁρει Σινᾶ Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Ἐκεῖ, λόγῳ τῶν ἀνωτέρω συστατικῶν γραμμάτων, εἶχε τὴν δυνατότητα νὰ ἐπισκέπτηται σχεδὸν ὅλους τοὺς

31. Εἶναι γνωστὸν ὅτι τὸ παρεκκλήσιον τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου καὶ τὰ παραπλευρῶς δωμάτια, τὰ λεγόμενα τοῦ Παχωμίου, ἐφιλοξένησαν κάποτε Χειρόγραφα τῆς Βιβλιοθήκης, ὅπου τὰ ἐπεσκέφθησαν διάφοροι ἐπιστήμονες, «ἴχνη» τῶν ὁποίων εὐρίσκομεν σήμερον εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐν λόγῳ χώρων. Διεσώθη εἰς τὸ Σ. Α. ὁ Κώδιξ Α-24 (X., 223χ172, φφ 51, 1920 μ.Χ.), εἰς τὸν ὁποῖον καταγράφονται ὅλα τὰ βιβλία, ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἀριθμητικὸς / Κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ / Ἁγίου Ἀντωνίου βιβλίων. Σινᾶ 8-5-1920».

32. Ἡ «Τζουβανία» ἦτο μία συνοικία τοῦ Καίτρου, ὅπου διέμενον πολλοὶ Ἕλληνες. Ἡ θέσις τῆς ἔχει ἐντοπισθῆ μετὰ τοῦ παλαιοῦ Καίτρου καὶ τῆς «Σιταντέλας», δηλαδὴ τῆς ἀκροπόλεως. Σήμερα λέγεται Γυενβία. Ἐκεῖ ἰδρῦθη τὸ πρῶτον Συναϊτικὸν Μετόχιον. Βλ. σχετικῶς εἰς Κ. Ἀ μ ἄ ν τ ο υ, Ἱστορία..., σελ. 77-80, Κ. Π α π α μ ι χ α λ ο π ο ὕ λ ο υ, Ἱερὰ Μονὴ Σινᾶ..., σελ. 137-139, «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 71-74.

33. Κωνσταντῖνος φὸν Τίσσεντορφ (Constantin von Tischendorf). Διαμαρτυρούμενος βιβλικὸς θεολόγος, γεννηθεὶς εἰς Langenfeld τῆς Σαξωνίας τὴν 18.1.1815 καὶ ἀποθανὼν εἰς Λειψία τὴν 7.12.1874. Ὑπῆρξεν ὁ κύριος συντελεστῆς τῆς ἀπομακρύνσεως (κλοπῆς) τοῦ «Συναϊτικοῦ Κώδικος» ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς Σινᾶ. Περισσότερα περὶ αὐτοῦ εἰς «Θ.Η.Ε.», τόμ. 11 (1967), στ. 784-785.

34. Δὲν γνωρίζω διὰ ποῖον ἀκριβῶς Κύριλλον πρόκειται. Ἀπὸ ἀνέκδοτον «Ἡμερολόγιον» τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Καλλιστράτου (1867-1885) φαίνεται, ὅτι πρόκειται διὰ τὸν πρὸ αὐτοῦ Ἀρχιεπίσκοπον Σινᾶ Κύριλλον Γ', τὸν Βυζάντιον (1859-1867). Τὴν ἰδίαν, ὅμως, περίοδον εὐρίσκειτο εἰς τὸ Σινᾶ καὶ εἰς τὸ ἐν Τζουβανιά Καίτρου Συναϊτικὸν Μετόχιον καὶ ἕνας ἄλλος Κύριλλος, ὁ ἐπονομαζόμενος «Ἀθωνίτης», ἴσως διότι προήρχετο ἐξ Ἁγίου Ὁρους. Αὐτὸς ὁ τελευταῖος Κύριλλος, ὅταν ἔγινε μέλος τῆς Συναϊτικῆς Ἀδελφότητος ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀριστόβουλος. Ἦσυχολήθη καὶ μετὰ τὴν ἀντιγραφὴν χειρογράφων. Βλ. Ε.Σ.Κ. 2241, φύλλ. 1β.

χώρους, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ Μοναχοὶ εἶχον μεταφέρει πρὸς ἀσφάλειαν ἕλα τὰ χειρόγραφα καὶ λοιπὰ ἔντυπα βιβλία. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτὴν ἐπίσκεψιν τοῦ εἶδε τὰ βιβλία νὰ εἶναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀλλ' ὅμως, «... κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν καὶ τάξιν τοποθετημένα»³⁵.

Ὁ Κ. Τίσσεντορφ μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ Βιβλιοφύλακος Κυρίλλου καὶ διὰ τῶν συστατικῶν ἐπιστολῶν τῆς ἐν Καίρῳ «Συναξέως», ἀπέκτησε τὴν δυνατότητα νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς ἐν Σινᾷ Ἱερᾶς Μονῆς τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης, νὰ ἐρευνήσῃ δὲ καὶ αὐτὰ ἀκόμη τὰ προσωπικὰ κελλία τῶν Μοναχῶν. Κατὰ μίαν τοιαύτην ἔρευναν, ἀφήρесе, κοινῶς «ἐκλεψε», 43 φύλλα ἀπὸ τὸν γνωστὸν μεγαλογράμματον, μεμβράνινον Κώδικα τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸν λεγόμενον «Σιναιτικὸν Κώδικα», τὰ ὁποῖα μετέφερεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ πατρίδα, τὴν Λειψίαν τῆς Γερμανίας, εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς ὁποίας ἀπόκεινται ἕως σήμερον.

Κατὰ τὸ ἔτος 1853 ἐπανελάβε τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ εἰς τὸ Σινᾶ. Κατὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν ἐπίσκεψιν τοῦ ἠρίθμησε περίπου 1000 χειρόγραφα, ἀπεμόνωσε τὸν «Σιναιτικὸν Κώδικα» καὶ ἤρχισε νὰ διαπραγματεῦται τὴν «ἔξοδον» αὐτοῦ. Τοῦτο τὸ ἐπέτυχε τὸ ἔτος 1859, χρησιμοποιήσας καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐν Καίρῳ Ρώσου πρέσβευς Λοβόνωφ³⁶. Λέγεται μάλιστα, ὅτι:

«...τῷ 1856 ὁ σοφὸς ἐπιδρομεὺς Tischendorf, δι' ἀναφορᾶς αὐτοῦ πρὸς τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν παρεκάλεσε νὰ τῷ δοθῇ, τῇ μεσολαβῆσει αὐτῆς, ἄδεια παρὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ, ἵνα μεταβῇ αὐτόσε καὶ λάβῃ ὅσα χειρόγραφα δὲν εἶναι πλέον χρήσιμα ἢ ἀποσπάσματά τινα αὐτῶν. Εἰς ἀντάλλαγμα δὲ τῆς εὐκολίας αὐτῆς ὑπισχνεῖτο νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ρωσικὴν Κυβέρνησιν σπουδαῖα εἰς διαφόρους γλώσσας χειρόγραφα ἢ τοὐλάχιστον νὰ συντάξῃ ἄρτιον κατάλογον αὐτῶν. Τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ τότε Ρώσου ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Νόρωφ καὶ τῇ συνεργασίᾳ ἄλλων τινῶν σημαντικῶν προσώπων, ἡ Ρωσικὴ Κυβέρνησις ἀπεδέχθη τὴν αἴτησιν τοῦ μετὰ δύο ἔτη, τῷ δὲ 1859 μετέβη ὄντως οὗτος εἰς Σινᾶ, ὁπόθεν ἀπεκόμισε πλεῖστα χειρόγραφα. Βεβαίως, τότε ἐκλεψε καὶ τὸν περίφημον Σιναιτικὸν Κώδικα τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Εἰς τὸ σκάνδαλον ἐκεῖνο ἀνεμείχθη κατόπιν καὶ ὁ πρέσβυς τῆς Ρωσίας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν Ἰγνάτιεφ, ὅστις προσεπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Σιναιτάς νὰ μετατρέψωσι τὴν ἀναίσχυντον κλοπὴν εἰς εὐλαβῆ δωρεὰν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ρωσίας...»³⁷.

Ἀπὸ τὸ ἔτος 1845 ἀρχίζουν αἱ ἐπισκέψεις τοῦ Ρώσου Ἀρχιμανδρίτου Π ο ρ φ υ ρ ί ο υ Οὐσπένσκου³⁸, ὁ ὁποῖος τόσον κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἐπί-

35. K. Clark, *μμ. ἔργ.*, σελ. 27-28.

36. Ihor Sevčenko, *New Documents on Const. Tischendorf and the Codex Sinaiticus*, «*Scriptorium*» 18 (1964) pp. 55-80.

37. Γ ρ η γ. Παπαμιχαήλ, *Κριτική...*, σελ. 154-160.

38. Ἀρχιμ. Πορφύριος Οὐσπένσκου, Ρώσος, μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Χερσῶνος

σκεψιν, τὸ 1845, ὅσον καὶ κατὰ τὴν δευτέραν τοιαύτην, τὸ ἔτος 1850, ἀπέκτησε τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Σιναϊτῶν καὶ λόγῳ σχήματος, ὥστε ἐλευθέρως ἐκυκλοφόρει εἰς τοὺς χώρους, ὅπου ἐφυλάσσοντο τὰ πολύτιμα χειρόγραφα καὶ τὰ λοιπὰ παλαιὰ ἔντυπα, τόσον εἰς τὸ ἐν Τζουβανία τοῦ Καίρου Σιναϊτικὸν Μετόχιον, ὅσον καὶ εἰς τὴν ἐν Ὀρει Σινᾶ Ἱερὰν Μονὴν τῆς Ἁγίας Αἰκατερίνης. Εἶδε καὶ αὐτὸς τὸν «Σιναϊτικὸν Κώδικα» τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Κατὰ τὰς ἐπισκέψεις του αὐτὰς ἀφήρесе τεμάχια χειρογράφων, κυρίως ἕμως ἀπέκοψε μεμβράνινα φύλλα μὲ σπουδαίας μικρογραφίας, καθὼς καὶ εἰκόνας καὶ ἄλλα πολύτιμα κειμήλια τοῦ Σινᾶ. Πάντα ταῦτα μετέφερον εἰς τὴν Ἁγίαν Πετρούπολιν τῆς Ρωσίας, ὅπου καὶ ἀπόκεινται ἕως σήμερον³⁹.

Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, ἤτοι τὸ ἔτος 1850, ἔφθασεν εἰς τὸ Σινᾶ, προερχόμενος ἐξ Ἱεροσολύμων, ὁ Ρῶσος Ἀρχιμανδρίτης Ἀντωνῖνος Καπούστιν⁴⁰, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε σπουδαῖος φιλέλληνας καὶ καλὸς παλαιογράφος ἐπιστήμων, μετὰ τοῦ Θεοδώρου Σαρροῦ⁴¹, Ὀρθοδόξου διδασκάλου καὶ ἐκ Παλαιστίνης καταγομένου. Οὗτοι, παρέμειναν εἰς τὸ Σινᾶ μερικὸς μῆνας καὶ συνεργασθέντες μετὰ τοῦ τότε βιβλιοφύλακος τῆς Σιναϊτικῆς Βιβλιοθήκης Ἱερομονάχου Νικάνδρου⁴², συνέταξαν καταλόγους, τόσον διὰ τὰ

(1804-1885). Ἐσπούδασεν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Κιέβου καὶ νεώτατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἐπεχείρησε πλεῖστα ἐπιστημονικὰ ταξίδια εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, τὴν Θεσσαλίαν, τὸ Σινᾶ, τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Παλαιστίνην, μελετῶν τὰ ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν Μονῶν χειρόγραφα. Βλ. «Μ. Ε. Ε.», τόμ. 19, σελ. 275. Καὶ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ παρούσης μελέτης.

39. Ἐμμ. Γ. Παντελάκη, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Σινᾶ..., σελ. 164. Γρηγ. Παπαμιχαήλ, Κριτική..., σελ. 154-160. Καὶ V. Beneševič, Monumenta Sinaitica, Archaeologica et Palaeographica. Fasciculus II. Petropol 1912. (Εἰς τὸν Πρόλογον δημοσιεύει πίνακα χειρογράφων φύλλων, προερχομένων ἐκ τοῦ Σινᾶ, ἀφαιρεθέντων ὑπὸ τοῦ Πορφυρίου Οὐσπένσκου καὶ εὑρισκομένων τότε εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴν βιβλιοθήκην τῆς Πετροπόλεως). Εἰς τὰ νεοερεθέντα Ἑλληνικὰ Σιναϊτικὰ χειρόγραφα τοῦ 1975, ὑπάρχει τμήμα τοῦ λεγομένου «Ψαλτηρίου τοῦ Οὐσπένσκη» (ΜΓ. 33).

40. Βλ. Περί ἀρχιμ. Ἀντωνίνου Καπούστιν, εἰς Περ. Γρηγοριάδου, μμ. ἔργ., σελ. 21, σημ. 1. Καὶ V. Beneševič, Monumenta..., Fasciculus I, Petropol 1925, p. XLI, No, 528. Καὶ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ παρούσης μελέτης.

41. Ὁ Θεόδωρος Σαρροῦ, Ὀρθόδοξος Ἀραβόφωνος ἐκ Παλαιστίνης, ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς Ἀραβικῆς γλώσσης καὶ καθηγητὴς εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων. Ἦλθεν εἰς τὴν Ἱερὰν Μονὴν Σινᾶ μετὰ τοῦ Ρώσου Ἀρχιμ. Ἀντωνίνου Καπούστιν, ὅπου ἠργάσθη διὰ τὴν σύνταξιν καταλόγου τῶν Ἀραβικῶν Σιναϊτικῶν Χειρογράφων, τὸ ἔτος 1870. Περί αὐτοῦ βλ. εἰς Πορφυρίου Β', Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ, Σιναϊτικὸς Συνέκδημος, Ἐν Ἀθήναις 1925, σελ. 87-88.

42. Ἐξ ἀνεκδότου ἐπιστολῆς τοῦ Σιναϊτικοῦ Ἀρχείου, πληροφορούμεθα, ὅτι κατὰ τὴν περίοδον 1860-1890 Βιβλιοφύλαξ ἢ τοῦλάχιστον συνεργάτης τοῦ Σκευοφύλακος ἦτο ὁ μοναχὸς καὶ ἀργότερον ἱερομόναχος Νικάνδρος Σιναΐτης, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει καὶ ὁ V. Gardthausen εἰς τὴν ἀπὸ 26.2.1883 ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπον Σινᾶ Καλλίστρατον (1867-1885). Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ παρούσης μελέτης.

Ἑλληνικά, ὅσον καὶ διὰ τὰ Ἀραβικά χειρόγραφα, ὅπως θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ ἐπόμενον κεφάλαιον.

Τριάντα ἔτη ἀργότερον, ἦτοι τὸ 1880, ἦλθεν εἰς τὸ Σινᾶ καὶ ὁ Γερμανὸς παλαιογράφος ἐπιστήμων, Β. Γαρντάουζεν (V. Gardthausen)⁴³, ὁ ὁποῖος, ὅπως σημειώνει, εἶδε τὰ χειρόγραφα διεσκορπισμένα εἰς τέσσαρα διαφορετικὰ σημεῖα τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ. Τὸν ἐπληροφόρησαν, ὅμως οἱ Μοναχοί, ὅτι ἐντὸς ὀλίγου μία νέα αἴθουσα θὰ ἦτο ἐτοιμὴ διὰ τὴν στέγασιν τῆς Σιναϊτικῆς Βιβλιοθήκης⁴⁴.

Λήγοντος τοῦ 19ου αἰῶνος, ἐπεσκέφθησαν τὸ Σινᾶ πολλοὶ ἐρευνηταὶ καὶ ἐπιστήμονες. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἀρκετοὶ Ρῶσοι⁴⁵, οἱ ὁποῖοι εἶδον τὰ Σιναϊτικὰ χειρόγραφα, τὰ ἐμελέτησαν καὶ μερικοὶ συνέταξαν σχετικὰς μελέτας, αἱ ὁποῖαι εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, ὅπως: ὁ Ν. Κονδακῶφ, ὁ Ἄ. Δημητριάδου, ὁ Ἰ. Καραμπίνωφ, ὁ Ἄ. Βασιλίεφ, κ.ἀ.^{46α}.

Μὲ τὴν ἔναρξιν τοῦ 20οῦ αἰῶνος διαφαίνεται μία νέα προσπάθεια διὰ τὴν συστηματικωτέραν συγκρότησιν καὶ διασφάλισιν τῶν Σιναϊτικῶν Κωδίκων καὶ λοιπῶν βιβλίων. Σειρὰ ἀρχιεπισκόπων αὐτοῦ τοῦ αἰῶνος, μὲ κατάλληλον μόρφωσιν, μὲ ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς Σιναϊτικοὺς θησαυροὺς καὶ μὲ ἄοκνον προσπάθειαν διὰ τὴν ἀσφάλειάν των καὶ τὴν ἐπιστημονικὴν προβολὴν καὶ ἀξιοποίησιν αὐτῶν, ἐλάμπρυναν τὸν ἀρχιεπισκοπικὸν θρόνον τοῦ Σινᾶ^{46β}.

43. Πορφύριου Β', Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ, Σιναϊτικὸς Συνέδημος..., σελ. 88.

44. Κ. Clark, μνημ. ἔργ., σελ. 28-29.

45. Γρηγ. Παπαμιχαήλ, Κριτικὴ..., σελ. 154-160. Ἐξ ἀνεκδότου ἐπιστολῆς τοῦ Ε.Σ.Κ. 2328 Α, σελ. 100, πληροφοροῦμεθα, ὅτι «... οἱ δύο / ρῶσοι καθηγηταὶ ἀφίκοντο αἰσίως καὶ καταγίνονται ἡδὴ / εἰς τε τὴν φωτογράφησιν τῶν παρ' αὐτῶν ζητούμενων ἑλληνικῶν χειρογρά- / φων καὶ εἰς τὴν ἀντιγραφὴν αὐτῶν...» (Ἀντίγραφον τῆς ὑπ' ἀριθμ. 49 ἐπιστολῆς τῆς ἐκ τοῦ Σινᾶ Συνάξεως πρὸς «τῷ Δεσπότη καὶ τοῖς Πατράσι» εἰς Κάιρον, μὲ ἡμερομηνίαν 19 Ἰουνίου 1907).

45α. Ν. Kondakov, Voyage au Sinai en l'année 1881. Impressions de voyage. Les antiquités du monastère du Sinai. Par N. Kondakov. (Bibliothèque de l'École des chartes XLIII). Odessa 1882 (En russe).

Α. Dmitrievskij, Τυπικὰ εἰς 3 τόμους. Κίεβον 1895. (Ρωσ.) [Dmitrievskij Aleksej, Opisanie Liturgitseskich Rukopisey, tom. III, ΤΥΠΙΚΑ, Petersburg 1917, Ἀνατύπωσις ἐν Hildesheim 1965].

46. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ 20οῦ αἰ. εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Σινᾶ ἀνῆλθον οἱ κάτωθι ἀρχιεπίσκοποι:

α) Πορφύριος Λογοθέτης, ἐκ Λήμνου, ὡς Πορφύριος Β' (1904-1926).

β) Πορφύριος Παυλῖνος, ἐκ Κύμης Εὐβοίας, ὡς Πορφύριος Γ' (1926-1968).

γ) Γρηγόριος Μανιατόπουλος, ἐξ Ἀλατσάτων Μ. Ἀσίας, ὡς Γρηγόριος Β' (1969-1973).

δ) Δαμιανὸς Σαμαρτζῆς, ἐξ Ἀταλάντης, ὡς Δαμιανὸς Α' (1973-).

Περὶ ὄλων αὐτῶν βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70.

Ούτως, ἐπὶ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ Πορφυρίου Β', Λογοθέτου (1904-1926)⁴⁷, ἐπεσκέφθη τὸ Σινᾶ καὶ τὴν Σιναϊτικὴν Βιβλιοθήκην ὁ Ἕλληνας εἰδικὸς ἐπιστήμων Θεμιστοκλῆς Βολίδης⁴⁸, ὁ ὁποῖος ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἡσχολεῖτο μὲ τὴν σύνταξιν καταλόγου ὅλων τῶν Σιναϊτικῶν Κωδικῶν, ἀλλὰ, δυστυχῶς, οὐδέποτε ἐδημοσιεύθη τοιοῦτος κατάλογος.

Τὴν ἴδιαν περίοδον, καὶ συγκεκριμένως τὸ ἔτος 1908, ἦλθεν εἰς τὸ Σινᾶ, ἀφοῦ προηγουμένως εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὸ ἐν Τζουβανίᾳ Καίρου Σιναϊτικὸν Μετόχιον, ὁ Ρῶσος καθηγητῆς Β. Μπενέσεβιτς⁴⁹ (V. Benesovic). Κατὰ τὰ ἔτη 1911-1913, πιθανὸν νὰ ἐπανάλαβε τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς τὸ Σινᾶ, πρὸς ἔλεγχον καὶ ὀλοκλήρωσιν τῶν ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν του. Γενικῶς, ἡσχολήθη μὲ 927 χειρόγραφα ἐπιπλέον τῶν 1310 μὲ τὰ ὅποια ἤδη εἶχεν ἀσχοληθῆ καὶ ὁ Β. Γκαρντάουζεν εἰς τὸν κατάλογόν του, τὸ ἔτος 1886⁵⁰.

Ἀπὸ τὸ ἔτος 1926, μὲ τὴν ἄνοδον εἰς τὸν θρόνον τοῦ Σινᾶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Πορφυρίου Γ' Παυλίνου (1926-1968)⁵¹, ἀρχίζει ἀκόμη μία προσπάθεια διὰ τὴν δημιουργίαν νέας αἰθούσης, προκειμένου νὰ συγκεντρωθοῦν ἐκεῖ καὶ νὰ στεγασθοῦν ὅλα τὰ Σιναϊτικὰ χειρόγραφα καὶ λοιπὰ βιβλία. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, ὁ ἀοίδιμος συνειργάσθη μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ μὲ εἰδικούς Ἀμερικανούς ἐπιστήμονας⁵². Ἦδη, ἀπὸ τὸ ἔτος 1927 ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητῆς Λέϊκ (Lake)⁵³ ἤρχισε νὰ συνεργάζεται μὲ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Σινᾶ

47. Πορφύριος Β', Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ (1904-1926). Βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70. Καὶ Κ. Ἀμάντου, Ἱστορία..., σελ. 76-77.

48. Ὁ Θεμιστοκλῆς Βολίδης θεωρεῖται εἰς ἕκ τῶν πρώτων Ἑλλήνων Βυζαντινολόγων, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὸ Σινᾶ δι' ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας εἰς τὴν Βιβλιοθήκην..., «κατ' ἐντολὴν τῆς ἐν Μονάχῳ Βαυαρικῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν...». Ὑπῆρξε μαθητῆς τοῦ Γερμανοῦ Βυζαντινολόγου Κ. Κρουμβάχερ. Περὶ αὐτοῦ βλ. Γρηγ. Παπαμιχαήλ, Κριτικὴ..., σελ. 159, «Θ. Η. Ε.», τόμ. Γ' (1963), στ. 950-951, Θεμ. Βολίδου, Σιναϊτικά..., σελ. 7.

49. Γρηγ. Παπαμιχαήλ, Κριτικὴ, σελ. 159. Εἰς τὸ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ δημοσιεύεται ἀνέκδοτος ἐπιστολὴ ἐκ τοῦ Σιναϊτικοῦ Ἀρχείου.

50. Κ. Clark, μμκ. ἔργ., σελ. 29.

51. Πορφύριος Γ', Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ 1926 ἕως 1968 (25 Νοεμβρίου), Βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70, καὶ Φ(οροποῦλου) Νικολ. Λ., εἰς «Θ. Η. Ε.», τόμ. Γ' (1967), στ. 559.

52. Εἰς ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἀμερικανούς καθηγητὰς μὲ τοὺς ὁποίους ἀλληλογραφεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ Πορφύριος Γ' εἶναι ὁ καθηγητῆς Μπρέστεδ (20.1.1927, ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἱ. Συνάξεως).

53. Ὅπως πληροφορούμεθα ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἱ. Συνάξεως, ὁ Ἀμερικανὸς καθηγητῆς Λέϊκ (Lake): α) τὴν 20.3.1927 ἐπεσκέφθη τὴν Ἱ. Μονὴν Σινᾶ, β) τὴν 31.3.1930 εἰς ἐπιστολὴν του ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ ἄλλων καθηγητῶν νὰ βοηθήσουν, διὰ δωρεῶν, προκειμένου νὰ κτισθῇ τὸ κτίριον τῆς νέας Βιβλιοθήκης γ) τὴν 23.10.1930, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι θὰ φωτογραφηθοῦν τὰ χειρόγραφα ὑπ' αὐτῶν. δ) τὴν 10.2.1931, ἔφερε 100 λρ. Αἰγύπτου καὶ ἐζήτησε νὰ φωτογραφῆσθαι 2 φύλλα ἀπὸ ἑκάστον χρονολογημένον Σιναϊ-

Πορφύριον Γ' διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς νέας αἰθούσης διὰ τὴν στέγασιν τῆς Σιναϊτικῆς Βιβλιοθήκης. Καὶ οἱ μὲν καθηγηταὶ καὶ τὰ Πανεπιστήμιά των ὑποσχέθησαν οικονομικὴν βοήθειαν, ἰκανὴν ὅμως διὰ τὴν ἔναρξιν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν. Ἡ δὲ Ἱερὰ Μονὴ ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν μικροφωτογράφησιν ὅλων τῶν χρονολογημένων, ἰδιαιτέρως δὲ τῶν ἱστορημένων, χειρογράφων. Αἱ ὑποσχέσεις τοῦ καθηγητοῦ Λέϊκ καὶ τῶν συνεργατῶν του δὲν ἐξεπληρώθησαν, καὶ ὡς ἐκ τούτου, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ Πορφύριος Γ' διέλυσε τὴν συνεργασίαν αὐτὴν. Ἐν συνεχείᾳ, ἐστράφη πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν παροικίαν τῆς Αἰγύπτου, πολλὰ μέλη τῆς ὁποίας ἔσπευσαν νὰ στηρίξουν τὸ ἔργον τοῦτο οἰκονομικῶς. Μὲ τὴν συνεργασίαν τοῦ ἀρχιτέκτονος Παναγιώτου Φραγκούλη, τὴν 22.3.1931 ἤρχισεν ἡ συγκέντρωσις οἰκοδομικῶν ὑλικῶν διὰ τὴν δημιουργίαν μιᾶς αἰθούσης —Βιβλιοθήκης— καὶ διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν ὅλης τῆς νοτιοδυτικῆς πτέρυγος τοῦ κάστρου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ, ἡ ὁποία πρὸ πολλοῦ εἶχε καταστῆ ἀκατοίκητος⁵⁴. Ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς ἐν λόγῳ πτέρυγος ὠλοκληρώθη ὀλίγον πρὸ τοῦ τέλους τοῦ 1950, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν πλουσιῶν χορηγιῶν ἐπωνύμων καὶ ἀνωνύμων δωρητῶν. Μεταξὺ τῶν πρώτων διεκρίθη ὁ ἐξ Ἀλεξανδρείας πλούσιος Ἑλληὴν Θεόδωρος Κότσικας, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα ἀναγράφεται εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς κεντρικῆς αἰθούσης τῆς Σιναϊτικῆς Βιβλιοθήκης⁵⁵. Ἐν ἔτος ἀργότερον, ἦτοι τὸ 1951, ἀπεφασίσθη ἡ μεταφορὰ ὅλων τῶν χειρογράφων καὶ ὅλων τῶν ἐντύπων βιβλίων, παλαιῶν καὶ νέων, ἀπὸ τοὺς χώρους, ὅπου αὐτὰ ἐφυλάσσοντο, εἰς τὴν κεντρικὴν αἴθουσαν τῆς νέας Βιβλιοθήκης, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχον ἤδη τοποθετηθῆ σύγχρονοι μεταλλικοὶ βιβλιοστάται. Αὐτὴν τὴν μεταβατικὴν περίοδον, ἦλθεν εἰς τὸ Σινᾶ διὰ νὰ ἐργασθῆ ἐπὶ τῶν Σιναϊτικῶν χειρογράφων, ἡ Ἀμερικανο-Αἰγυπτιακὴ ἀποστολὴ, ὑπὸ

τικὸν Κώδικα, καθὼς καὶ τὰς μικρογραφίας αὐτῶν. Τοῦ ἐζητήθησαν 10.000 λίραι Αἰγύπτου. Ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βασιλέως τῆς Αἰγύπτου Φουάτ, συνεφώνησαν εἰς τὸ ποσὸν τῶν 3.000 λιρῶν Αἰγύπτου.

54. Εὐ α γ γ. Πα π α ἰ ω ἄ ν ο υ, Ἱερὰ καὶ Βασιλικὴ Μονὴ τοῦ Θεοβαδίστου Ὅρους Σινᾶ, 1976, σελ. 16.

55. Εἰς τὴν εἰσοδὸν τῆς κεντρικῆς αἰθούσης τῆς Νέας Βιβλιοθήκης, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

«ΩΚΟΔΟΜΗΤΑΙ Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΑΠΑΝΑΙΣ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΣΙΝΑ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΠΟΛΥΧΡΟΝΙΟΥ ΚΟΤΣΙΚΑ
ΕΝ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ Α4ΛΘ' ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ ΚΖ'».

56. Ὁ Κ. C l a r k εἰς τὸ μνη. ἔργ., σελ. 27, γράφει, ὅτι τελευταία μετακινήσεις τῶν Σιναϊτικῶν Χειρογράφων ἔγινε τὸ ἔτος 1954 εἰς τὴν νέαν αἴθουσαν τῆς μεγάλης οἰκοδομῆς ἐπὶ τοῦ ΝΔ τείχους τῆς Μονῆς. Ἀπὸ προφορικῆς ὁμῶς συζητήσεως μετὰ τῶν παλαιότερων μοναχῶν τῆς Ἱ. Μονῆς, οἱ ὁποιοὶ ἠργάσθησαν εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν Χειρογράφων, πιστεύομεν ὅτι αὕτη πρέπει νὰ ἔγινε κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1950-1961.

τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀμερικανοῦ καθηγητοῦ Κ. Κλάρκ (Kenneth Clark)⁵⁷.

Τὸ ἔτος 1969, ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ὁ Γρηγόριος Μανιατόπουλος (1969-1973)⁵⁸, ὁ ὁποῖος ἀπὸ μικρᾶς ἡλικίας ἔζησεν, ἐσπούδασεν καὶ ἠνδρώθη ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ. Διεκρίθη καὶ ὡς συγγραφεὺς^{58α}. Ἔλαβε μέρος εἰς διεθνή συνέδρια, ὅπου ὠμίλησε περὶ Σιναϊτικῶν θεμάτων^{58β}. Ἠσχολήθη καὶ μὲ τὴν Σιναϊτικὴν Βιβλιοθήκην, τὴν ὁποίαν ἀπέσπασεν ἀπὸ τὸ Σκευοφυλάκιον, ὥστε ἀπετέλεσε αὕτη «ἴδιον διακόνημα», μὲ νέον «διακονητὴν» Βιβλιοφύλακα, τὸν ὁποῖον κατέστησε προϊστάμενον καὶ μέλος τῆς «Ἱερᾶς τῶν Πατέρων Συνάξεως», ὑπεύθυνον δὲ καὶ ἀρμόδιον ἐφ' ὄλων τῶν Σιναϊτικῶν Κωδίκων καὶ ἐντύπων βιβλίων, παλαιῶν καὶ νέων^{58γ}.

57. Ὡς ἐξάγεται ἀπὸ τὰ ὅσα γράφει ὁ Κ. Clark εἰς τὸν πρόλογον τοῦ Checklist of Manuscripts-Sinai, Washington 1952, ἡ Ἀμερικανο-Αἰγυπτιακὴ ἀποστολὴ ἠργάσθη ἀπὸ 27.12.1949 ἕως 27.5.1950. Ἀρχηγὸς τῆς ἀποστολῆς ἦτο ὁ Κ. Clark καὶ συμμετεῖχον ἀπὸ Ἀμερικανικῆς πλευρᾶς, οἱ καθηγηταί: Dr. Howard Kee καὶ Mrs. Adelaide Dickinson-Clark. Ἀπὸ Αἰγυπτιακῆς πλευρᾶς, οἱ καθηγηταί: a) Dr. Aziz Suryal Atiya, b) Ahmed Issa, c) Yassa Abdel Massih, d) Murad Kamil, e) Abbadi Bey, f) Ibrahim Sabri, g) Mahmud Nefri. Διὰ τὰ Γεωργιανὰ χειρόγραφα προσεκλήθη ὁ καθηγητὴς Gerard Garitte τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Louvain. Ὑπεύθυνος τοῦ φωτογραφικοῦ συνεργείου ἦτο ὁ Ἀμερικανὸς Wallace Wade καὶ εἶχεν ὡς βοηθοὺς καὶ συνεργάτας τοὺς: a) Ahmed Issa, b) Sehada, c) Rashid Harby, d) Yeni Sobhy, e) Tewfik. Ὑπεύθυνοι τροφοδοσίας ἦσαν ὁ William Terry καὶ ἡ σύζυγός του Gladys Terry.

Ἀπὸ πλευρᾶς Ἱερᾶς Μονῆς Σινᾶ ἦσαν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Πορφύριος Γ', καὶ ὁ γραμματεὺς του ἀρχιμ. Γρηγόριος Μανιατόπουλος εἰς τὸ Κάιρον, καὶ εἰς τὸ Σινᾶ ὁ Σκευοφύλαξ ἀρχιμ. Ἰωακείμ, ὁ Δικαίος ἀρχιμ. Θεόκλητος, ὁ Οἰκονόμος, ἀρχιμ., ὁ παρασκευοφύλαξ μοναχὸς Εὐστράτιος καὶ ὅλοι οἱ λοιποὶ πατέρες οἱ ὁποῖοι εὗρισκοντο ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς τὸ Σινᾶ.

Κατὰ τὸν Aziz Surial Atiya (The Arabic Treasures of the Convent of Mount Sinai-1952, pp. 8), ἡ Ἀμερικανο-Αἰγυπτιακὴ ἀποστολὴ ἠσχολήθη μὲ 3289 χειρόγραφα καὶ 1742 ἔγγραφα. Ἐξ αὐτῶν ἐφωτογράφησε 1679 χειρόγραφα καὶ 1742 ἔγγραφα.

58. Γρηγόριος Β', Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ τὸ 1969 ἕως τὸ 1973. Βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70 καὶ Νικολάου Θ. Μπουγάτσου, Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ Γρηγόριος Β', ὁ Μανιατόπουλος, Ἀθῆναι 1970.

58α. Ἔργα τοῦ συγγραφέως Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μανιατοπούλου δημοσιεύονται εἰς τὴν ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΝ τῆς παρουσίας μελέτης. Περιέχονται ἐπίσης εἰς Σπυρ. Δημ. Κοντογιάννη, Γενικὴ Βιβλιογραφία περὶ Σινᾶ, Ἐν Ἀθῆναις 1972. Τοῦ Ἰδίου, Συμπλήρωμα εἰς τὴν Γενικὴν περὶ Σινᾶ Βιβλιογραφίαν, Ἀθῆναι 1972. Τοῦ Ἰδίου, Γενικὴ Βιβλιογραφία περὶ Σινᾶ, τεῦχος Γ', Ἐν Ἱεροσολύμοις 1979.

58β. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ Γρηγόριος, ὡς ἀρχιμανδρίτης, εἶχε λάβει μέρος εἰς τὸ ἐν Βελιγραδίῳ 12ον Διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον καὶ ὠμίλησε περὶ τῶν Σιναϊτικῶν εἰκόνων. (Βλ. Ἀρχιμ. Γρηγορίου Μανιατοπούλου, Τὸ 12ον Βυζαντινολογικὸν Συνέδριον καὶ ἡ συντήρησις τῶν εἰκόνων τοῦ Σινᾶ, Κάιρον 1963).

58γ. «Ὁ Βιβλιοφύλαξ, ὑπεύθυνος ὢν διὰ τὴν φύλαξιν τῶν βιβλίων τῆς βιβλιοθήκης ὡς καὶ διὰ τὴν εὐρυθμίαν λειτουργίαν αὐτῆς, παρελάμβανε παρὰ τοῦ προκατόχου αὐτοῦ τὰ

Ἐπίσης, προσεκάλεσε νέους ἐπιστήμονας ἐξ Ἑλλάδος, οἱ ὅποιοι, τῇ συνεργασίᾳ τοῦ Βιβλιοφύλακος, ἐτακτοποιήσαν καὶ ἐταξινόμησαν τόσον τὰ ἔντυπα βιβλία καὶ περιοδικά, ὅσον καὶ τὸ ἀρχαϊκὸν ὕλικὸν τοῦ Σινᾶ⁵⁸⁸.

Δι' ὧν αὐτῶν, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Γρηγόριος ἐπεδίωξε τὴν συστηματικωτέραν ὀργάνωσιν τῆς Συναίτικῆς Βιβλιοθήκης, ἀλλ' ἐλείψει εἰδικευμένον προσωπικὸν τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν πενιχρά.

Ὁ νῦν Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ, Φαράν καὶ Ραϊθῶ Δ α μ ι α ν ὸ ς Σαμαρτζῆς ἐξελέγη τὸ ἔτος 1973⁵⁹. Πρὸ τῆς ἐκλογῆς του διετέλεσε καθηγητῆς εἰς τὴν Ἀμπέτειον Σχολὴν τοῦ Καῖρου, καθὼς καὶ μέλος τῆς «Ἱεραῶ τῶν Πατέρων Συνάξεως», ὡς Γραμματεὺς καὶ Βιβλιοφύλαξ. Μὲ τὴν τελευταίαν του ιδιότητα, ἠσχολήθη μὲ ὅλα τὰ θέματα τῆς Συναίτικῆς Βιβλιοθήκης, ὥστε, ὅταν ἐκλήθη εἰς τὸν θρόνον τοῦ Σινᾶ, ἡ ὀργάνωσις τῆς Βιβλιοθήκης ὑπῆρξε ἡ πρώτη καὶ σπουδαιότερα του φροντίς. Δύο ἔτη μετὰ τὴν ἐκλογὴν του, τὸ 1975, ἐνευρέθη ἐπὶ τοῦ ΒΑ τείχους τοῦ κάστρου τῆς Μονῆς ὁ χῶρος τῆς παλαιᾶς Βιβλιοθήκης, μὲ πλῆθος ἐκ «σπαραγμάτων» χειρογράφων μεμβρανίων καὶ χαρτῶν^{59α}. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, ὠργάνωσεν ἐντὸς τοῦ χῶρου τῆς Συναίτικῆς Βιβλιοθήκης ἐργαστήρια φωτογραφήσεως καὶ συντηρήσεως τῶν Χειρογράφων, καθὼς καὶ κατάλληλα ἀναγνωστήρια μὲ ὅλα τὰ ἀπαραίτητα «χρηστικὰ» βιβλία^{59β}. Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου αὐτοῦ συνεκέντρωσε πλησίον του εἰδικούς ἐπιστήμονας, Ἕλληνας καὶ ξένους, οἱ ὅποιοι ἐβόηθησαν πολὺ εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῆς Συναίτικῆς Βιβλιοθήκης. Διῶρισε νέον Βιβλιοφύλακα μὲ στοιχειώδεις γνώσεις βιβλιοθηκονομίας, παλαιογραφίας καὶ φωτογραφίας. Ἔδωκε δὲ ἐντολὴν εἰς αὐτὸν νὰ καταγράψῃ ὅλα τὰ Ἐντυπα βιβλία, παλαιὰ καὶ νέα, νὰ φωτογραφήσῃ ὅλα τὰ νεο-

βιβλία ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ β ρ ε β ι ο υ καὶ παρέδιδεν εἰς τὸν διάδοχον αὐτοῦ διὰ τῆς αὐτῆς καταστάσεως, ἐν τῇ ὁποίᾳ κατέγραφε καὶ τὰ ἐκάστοτε τὸ πρῶτον ἀποκτώμενα βιβλία...» (Κ. Μ α ν ἄ φ η, Αἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει βιβλιοθήκαι..., σελ. 100-101). «Δεῖ εἰδέναι ὅτι ἐν αἷς ἡμέραις ἀργίαν ἄγομεν τῶν σωματικῶν ἔργων, κρούει ὁ βιβλιοφύλαξ τὸ ξύλον ἀπαξ...» (Ἵποτύπωσις καταστάσεως Μονῆς Στουδίου, ἐν ΡΓ, τόμ. 99, στλ. 1713Α).

588. Δυστυχῶς, ἡ δμάς τῶν «Θεολόγων», ὅπως εἶναι γνωστῆ, δὲν ἠδυνήθη νὰ προσφέρῃ οὐσιαστικὸν ἔργον εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς Συναίτικῆς Βιβλιοθήκης, ἐπεὶ οὐδεὶς ἐκ τῶν μελῶν τῆς εἶχε εἰδικὰς γνώσεις βιβλιοθηκονομίας ἢ παλαιογραφίας. Σήμερον διαπιστώνομεν τὰ ἀνεπαρόρθωτα λάθη των, κυρίως εἰς τὸ «Συναίτικὸν Ἀρχεῖον».

59. Δαμιανὸς Α', Ἀρχιεπίσκοπος Σινᾶ ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1973. Βλ. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 70. Σ π υ ρ ῖ δ ω ν ο ς Δ η μ. Κ ο ν τ ο γ ι ἄ ν ν η, Ἐκλογὴ καὶ χειροτονία τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Σινᾶ, Φαράν καὶ Ραϊθῶ Δαμιανοῦ, ἐν «Ν. Σιών» ΕΞΖ'-Ο' (1978), σελ. 70-110.

59α. «Σ. Η.» Γ', 1979, σελ. 59-65 (Συναίτικα Χρονολογια).

59β. Μεταξὺ τῶν «χρηστικῶν» βιβλίων περιλαμβάνονται: Ἡ Ἑλληνικὴ Πατρολογία τοῦ Migne, Παλαιογραφικὰ μελέται, Κατάλογοι Χειρογράφων, εἰδικὰ μελέται περὶ παλαιογραφίας, συντηρήσεως Χειρογράφων, περὶ Παπύρων, κ.λπ.

ευρεθέντα χειρόγραφα και ν' άρχιση την καταλογογράφησιν όλων τών Έλληνικών Συναϊτικών Κωδίκων^{59γ}.

Σήμερον ή Συναϊτική Βιβλιοθήκη θεωρείται μία καλώς όργανωμένη Μοναστηριακή Βιβλιοθήκη, διαθέτουσα όλα τά άπαραίτητα άναγνωστήρια, έργαστήρια κ.λπ., ώστε να δύνανται, οί μὲν έπιστήμονες να διευκολύνονται εις την έπιστημονικήν των έρευναν, οί δέ λοιποί έπισκέπται να έπισκέπτωνται μικράν έκθεσιν εκ τών θησαυρών τής Συναϊτικής Βιβλιοθήκης⁶⁰.

59γ. Ό γράφων την παρούσαν μικράν μελέτην διετέλεσε Βιβλιοφύλαξ τής Έεράς Μονής Σινά από 19.9.1978 έως και την 31ην Δεκεμβρίου 1989. Κατά την διάρκειαν τής ένδεκαετούς «διακονίας» του εις την Συναϊτικήν Βιβλιοθήκην προσεπάθησε να όργανώση αυτήν επί τó συστηματικότερον. Διά τόν σκοπόν αυτόν συνειργάσθη με τόν διευθυντήν τής Έθνικής Βιβλιοθήκης τής Έλλάδος κ. Π. Νικολόπουλον, καθώς και με τούς ύπευθύνους ύπαλλήλους τών τμημάτων Χειρογράφων, εισαγωγής και ταξινομήσεως Έντύπων και τού τμήματος συντηρήσεως χειρογράφων. Παρηκολούθησε μαθήματα παλαιογραφίας και βιβλιοθηκονομίας εις Άθήνας, συντηρήσεως χειρογράφων και ιδιαιτέρως τών παπύρων εις Βιέννην και έπεσκέφη την Έθνικήν Βιβλιοθήκην τής Βιέννης και όλα τά έργαστήριά της, την Βιβλιοθήκην τού Βατικανού και τά έργαστήρια φωτογραφήσεως και συντηρήσεως χειρογράφων, την βιβλιοθήκην τού Δυτικού Βερολίνου και τó έργαστήριον συντηρήσεως και άποκαταστάσεως χειρογράφων, καθώς και τó Ίνστιτούτον παθολογίας τού βιβλίου εις την Ρώμην, την βιβλιοθήκην και τó έργαστήριον συντηρήσεως χειρογράφων τής Μονής Κρυπτοφέρης (Grotta Ferrata). Με την βοήθειαν τών κατά καιρούς συνεργατών του, κατέγραψεν όλα σχεδόν τά παλαιά και σπάνια Έντυπα τής Συναϊτικής Βιβλιοθήκης, ήρχισε την ταξινόμησιν τών νεοεισαχθέντων έντύπων εκδόσεων και περιοδικών, καταλογογράφησε τά έως τώρα άκαταλογογράφητα Έλληνικά Συναϊτικά Χειρόγραφα και συνειργάσθη με τούς ειδικούς έπιστήμονας, τούς όπολους προσεκάλεσεν ή Έερά Μονή Σινά δια την καταλογογράφησιν τών Νεοευρεθέντων Χειρογράφων. Όλως ιδιαιτέρως προσεπάθησε να κάμη την Συναϊτικήν Βιβλιοθήκην προσιτήν εις τούς ειδικούς έπιστήμονας και εύχάριστον τόπον πνευματικής έργασίας.

60. Με την ούσιαστικήν συμβολήν τού κ. Βασιλείου Πελτίκογλου, ύπευθύνου τού τμήματος συντηρήσεως και φωτογραφήσεως χειρογράφων και έντύπων τής Έθνικής Βιβλιοθήκης τής Έλλάδος, έχει όργανωθή έν σπουδαίον έργαστήριον συντηρήσεως χειρογράφων εις την Συναϊτικήν Βιβλιοθήκην, όπου όμως συντηρητών τής Ε.Β.Ε. κατά τακτά χρονικά διαστήματα εργάζεται δια την άποκατάστασιν κυρίως τών Νεοευρεθέντων Χειρογράφων. Εις τόν ίδιον χώρον λειτουργεί από τó έτος 1980 ένα πλήρες φωτογραφικόν έργαστήριον, όπου έως τόν Δεκέμβριον τού 1989 ειχον φωτογραφηθή σχεδόν όλα τά Νεοευρεθέντα χειρόγραφα και αρκετά από την παλαιάν συλλογήν. Εις τόν νάρθηκα τού «Καθολικού» λειτουργεί από έτών μικρά έκθεσις Συναϊτικών Εικόνων και Χειρογράφων, όπου οί έπισκέπται βλέπουν τά σπουδαιότερα δείγματα τών θησαυρών τού Σινά.

Φωτογραφικὸν καὶ Παλαιογραφικὸν Ἐργαστήριον τῆς «Σιναΐτικῆς Βιβλιοθήκης» τὸν Αὐγούστον τοῦ 1989.

Βιβλιοθήκη χειρογράφων, ἀρχὰς τοῦ 20οῦ αἰ. (Σιν. πατέρες μετὸν καθηγητὴ Βλ. Μπενέσεβιτς (;) 1908).

Τμήμα τής Συναϊτικῆς Βιβλιοθήκης. Αύγουστος 1989.

Βιβλιοθήκη χειρογράφων ἀρχῆς τοῦ 20οῦ αἰ. (1908 κ. ἐξ.).

Νέα Βιβλιοθήκη τὸ 1951 μετὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν Βιβλιοστασιῶν.

1945. Ἡμιτελὲς τὸ κτίριον τῆς Ν.Δ. πτέρυγος τῆς Ἱ. Μονῆς Σινᾶ, ὅπου μετὰ τὴν ἀποπεράτωσίν του, τὸ ἔτος 1950, ἐγκατεστάθη ἡ «Σιναΐτικὴ Βιβλιοθήκη».